

Росіяни в Молдавії: демографічні «ризики»

Ірина Суботіна

УДК 314–054.57(478)(161.1)

Iryna Subotina. The Russians in Moldova: Demographical “Risks”

There has been done a comparative analysis of the demographical indices of the modern Moldovan Russian community position and perspectives based on the 1959–1989 and the 2000s’ statistical data. It is established that negative dynamics of portion change of the Russians in the quantitative and ethnical composition amongst all the Moldovan residents, and also the birth-rates, labour potential migration – all that witness about the high demographical “risks” for the future of the Russians as an ethnical minority of the Moldovan Republic.

Keywords: Moldovan Republic quantitative and ethnical composition of population, demographical “risks”, birth-rate, migration, international marriages, natural assimilation, ethnocentric politics.

Ірина Субботіна. Русские в Молдавии: демографические «риски»

В статье на основании статистических данных 1959–1989 и 2000-х годов проведён сравнительный анализ демографических показателей положения и перспектив русской общественности в Республике Молдова. Установлено, что негативная динамика изменений доли русских в количественном и этническом составе всего населения Молдовы, темпов рождаемости, потенциальной, трудовой миграции русских, структуры международных браков, предпочтений при выборе национальности ребёнка свидетельствуют о высоких демографических «рисках» для будущего русских как этнического меньшинства Республики Молдова.

Ключевые слова: количественный и этнический состав населения Республики Молдова, демографические «риски», рождаемость, миграция, международные браки, природная ассимиляция, этноцентричная политика.

Динаміку чисельності та розселення будь-якого народу в межах інших держав визначають за такими чинниками: зміни в його природному русі, міграції, етнотрансформаційні процеси. Етнічні відмінності в природному русі, у рівнях народжуваності й смертності, і різноспрямовані міграційні переміщення людей багатьох національностей суттєво змінюють соціально-етнічний склад населення регіонів, міст і сіл, вносять зміни у співвідношення етнічних груп, у міжетнічні контакти, впливають на динаміку національно-змішаних шлюбів, що, безумовно, відбивається на етнічних процесах. Ці фактори взаємопов'язані та взаємозумовлені і водночас зазнають впливів інших структур – політичної, економічної, соціальної.

Динаміка чисельності й національного складу

Упродовж післявоєнного, більш ніж 40-річного, періоду чисельність і національний склад населення радянської Молдавії динамічно змінювалися, що зумовлено відмінностями в природному русі етнічних груп та етнотрансформаційними процесами (зміна етнічної самосвідомості в частини українського населення на російську, вільний вибір російської національності як своєї дітьми від шлюбів росіян із представниками інших національностей Молдавії), а також інтенсивними зовнішніми міграційними переміщеннями. Показник темпу зростання чисельності росіян у Молдавії за 1959–1989 роки був значно вищим, ніж показник темпу зростання населення республіки зага-

лом: за тридцятирічний період чисельність населення республіки зростає з 2,9 млн до 4,3 млн людей, тобто на 50,3 %, а чисельність росіян – на 91,8 %, з 293 тис. осіб у 1959 році до 562 тис. осіб у 1989 році, головним чином, за рахунок міграційних та асиміляційних процесів.

Етнічна диференціація в темпах приросту чисельності жителів Молдавії призвела до певних змін в етнічному складі населення, до зниження питомої ваги одних і підвищення частки інших національностей: якщо 1959 року титульна нація – молдавани – становила майже дві третини (65,4 %) від абсолютного числа жителів, то на 1970 рік їх частка зменшилася до 64,6 %. А потім, дещо скоротившись на 1979 рік, знову почала зростати, досягнувши на 1989 рік рівня 1970 року – 64,6 %. Упродовж тридцятирічного періоду (1959–1989) частка росіян у населенні республіки неухильно зростала: з 10,2 % до 13,0 %.

За даними Всесоюзних переписів населення 1959, 1970, 1979 і 1989 років питома вага міського населення Молдавії загалом зростає з 22 % до 47 %. Цей ріст був характерний для всіх національностей республіки, але неоднаковою мірою, що залежало від початкового рівня урбанізованості етносу і темпів приросту його міського населення. Російське населення Молдавії, як і інших колишніх радянських республік, мало високий рівень урбанізованості. У 1959 році питома вага городян серед росіян становила 66,6 %, на 1989 рік вона істотно зростає і досягла 86,1 %. Частка городян у титульного етносу республіки за аналізо-

ваний період зросла з 9,6 % до 33,5 %. Завдяки тому, що більшість росіян живе в містах, національний склад міських поселень значно різниться від сільських: питома вага росіян у міських поселеннях сягла 23,9 %, а частка молдаван становила 46,3 % (1989). У сільській місцевості Молдавії росіян було порівняно мало: у 1989 році вони становили лише 3,4 %, а молдавани – 80,3 %.

Значна частина російського населення Молдавії була зосереджена в столиці: у 1959 році 35,7 % міських росіян проживали в Кишиневі, на 1989 рік цей показник зріс до 36,1 %.

За результатами проведеного в 2004 році першого, у короткій історії незалежної Республіки Молдова, перепису населення кількість її постійних жителів склала 3 388 тис. осіб, що на 208 тис. осіб менше, ніж 1989 року. Таке зниження абсолютної чисельності жителів країни зумовлено як низьким природним приростом населення, так і, головним чином, його міграційним відтоком. Якщо до початку 1990-х років природний приріст компенсував міграційні втрати населення республіки, що виявилися в останньому десятилітті перед розпадом СРСР, то, починаючи з 1992 року, при одночасному падінні народжуваності і підвищенні смертності негативна роль міграції поміт-

но виросла, і абсолютна чисельність населення республіки, уперше за повоєнний час, почала зменшуватися.

При загальному зниженні абсолютної чисельності населення Республіки Молдова (без ПМР ¹) у 1989–2004 роках було помічене різке зменшення чисельності одних етнічних груп і незначний приріст абсолютного числа інших (табл. 1). Так, при розрахунку за порівнюваними територіями (без урахування населення ПМР), найбільшим зниженням чисельності (у 1,7 раза) відрізнялося російське населення Молдови: його, за даними 2004 року, налічували трохи більше 200 тис. осіб. У 2004 році чисельність росіян становила 57 % від чисельності російського населення Молдавії 1989 року (якщо брати до уваги лише тих людей, які 1989 р. населяли Правобережні райони без території Придністров'я). Таке відчутне зниження абсолютної чисельності росіян детерміноване як їх міграціями за межі країни, так і процесами депопуляції, коли рівень смертності перевищував рівень народжуваності, що знайшло свій вияв, починаючи з 1994 року. Різке зниження абсолютної чисельності російського населення призвело до зниження його частки в загальній кількості населення країни з 9,8 % у 1989 році до 5,9 % у 2004 році.

Таблиця 1

Зміна національного складу населення Республіки Молдова (за даними переписів 1989 і 2004 років)

Національності	Чисельність населення РМ (без ПМР)			
	1989 рік (у перерахунку)		2004 рік	
	абс.	%	абс.	%
Загалом: у т. ч.	3 595 660	100	3 383 32	100
молдавани	2 513 447	69,9	2 564 89	75,8
українці	405 160	11,3	282 406	8,4
росіяни	350 899	9,8	201 218	5,9
гагаузи	148 679	4,1	147 500	4,4
румуні	2 477	0,1	73 276	2,2
болгари	73 489	2,0	65 662	1,9
інші	101 509	2,8	34 401	1,0

Розраховано за: Перепис населення 2004. Статистический сборник. – Кишинев, 2006. – Т. 1: Демографические, национальные, культурные характеристики. – С. 301, 326.

Розпад Радянського Союзу, а також політичні й соціально-економічні трансформації на пострадянському просторі – економічна криза, етнічні конфлікти, потік біженців та вимушених переселенців, різкий спад виробництва, катастрофічне падіння рівня життя населення, безробіття – особливо проявилися в містах. Порушення еволюційного розвитку системи розселення, злам звичних тенденцій істотно змінили закономірності динаміки міського й сільського населення. У 1990-х роках у Молдавії відбулася зміна урбанізаційної динаміки з позитивної на негативну. До 2004 року співвідношення міського й

сільського населення в республіці було зовсім іншим, ніж напередодні розпаду СРСР. Частка міського населення, яка за радянського періоду неухильно зростала, істотно знизилася – з 47 % до 39 %, що почасти пов'язано з урбанізаційною складовою Придністров'я, яку не врахували під час перепису населення 2004 року. Такі великі міські утворення, як Тирасполь, Бендери, Рибниця, не враховані у складі міського населення Молдавії під час перепису, значно вплинули на питому вагу міського населення країни. До того ж на зниження частки городян Республіки Молдова вплинули такі явища, як «адміністративна

руралізація», переведення міських населених пунктів до розряду сільських. Однак на зниження рівня урбанізації найбільше вплинули міграційні процеси: як зовнішні, спрямовані за межі країни, так і внутрішні, представлені зворотними міграціями нещодавніх городян у сільську місцевість, основна причина яких – завмирання стану ринку праці в містах на початку 1990-х років, а також різке скорочення попиту на робочу силу в умовах, коли ринкові механізми ще не запрацювали, і як наслідок – безробіття, основним порятунком від якого було повернення до землі, до індивідуального господарства.

Зниження частки міського населення неоднаковою мірою позначилося і на етнічних групах. Найменше це стосувалося молдаван, питома вага їх городян знизилася лише на 1 % (з 33 % до 32 %). Несуттєво, на 3 %, скоротилася частка міського населення і росіян (з 86 % до 83 %).

Нерівномірні темпи приросту (зменшення) міського населення різних національностей Молдавії, зумовлені особливостями міграційного та природного руху, адміністративними перетвореннями й територіальними «втрацями», були причиною змін етнічного складу як міського, так і сільського населення республіки (табл. 2).

Таблиця 2

Етнічний склад міського й сільського населення Молдавії (%)

Національності	Міське населення				
	1959 рік	1970 рік	1979 рік	1989 рік	2004 рік
Загалом:	100	100	100	100	100
молдавани	28,1	35,1	39,5	46,3	63,3
українці	19,6	19,6	19,8	18,8	11,2
росіяни	30,4	28,2	27,3	23,9	12,7
гагаузи	3,4	3,9	3,4	3,1	4,1
болгари	1,8	2,1	2,0	2,0	2,3
	Сільське населення				
Загалом:	100	100	100	100	100
молдавани	76,1	78,2	79,4	80,3	83,7
українці	13,2	11,1	10,6	9,6	6,6
росіяни	4,4	3,9	3,6	3,4	1,7
гагаузи	3,2	3,3	3,6	3,4	4,5
болгари	2,2	2,1	2,1	2,1	1,7

Якщо в 1959 році домінуючою національністю в міському населенні Молдавії були росіяни (30,4 %), дещо випереджаючи молдаван, і співвідношення цих національностей було приблизно 1:1, то на 1989 рік частка росіян скоротилася до 23,9 %, а співвідношення молдаван і росіян склало пропорцію 2:1. На 2004 рік чисельність молдаван уже в п'ять разів перевищувала чисельність росіян у міському населенні Молдавії. При зниженні абсолютної чисельності росіян у містах до 166 395 осіб на 2004 рік, істотно знизилася і їх частка в міському населенні – до 12,7 %.

Зміни в етнічній структурі сільського населення впродовж 1959–1989 років не мали такого яскравого вияву, але вони були досить виразними: послідовно зростала частка молдаван і гагаузів; знижувалася частка росіян й українців; питома вага болгар майже не змінювалася. У 1989–2004 роках ці зміни відбувалися в тому самому річизі, але значно посилювалися їх інтенсивність: так, частка росіян у сільській місцевості за п'ятнадцять років скоротилася вдвічі, склавши на 2004 рік 1,7 %, абсолютна чисельність російських селян знизилася до 34 823 осіб.

Зміни, що відбулися в етнічному складі міського й сільського населення Молдавії, зумовлені порівняно

більш високим природним приростом у молдавських і гагаузьких сільських мешканців, депопуляційними процесами в росіян і українців, а також різною інтенсивністю міграційного відтоку представників усіх етносів Молдавії за межі республіки.

Зниження народжуваності

Серед радянських республік післявоєнного періоду в Молдавії було зафіксовано високий темп зниження народжуваності. Якщо 1950 року вона займала друге місце (після Туркменії) за рівнем народжуваності (коефіцієнт народжуваності становив 38,9 %, порівняно з 26,7 % – середнім по СРСР), то на 1970 рік Молдавія перемістилася на восьме місце, на якому перебувала до 1987 року. За двадцять років (1950–1970) коефіцієнт народжуваності в Молдавії знизився вдвічі, у той час як середній коефіцієнт по СРСР знизився в 1,5 раза, у республіках Прибалтики – 1,2–1,5 раза, у Закавказзі – 1,2–1,4 раза, у Середній Азії (за винятком Узбекистану і Таджикистану, де рівень народжуваності підвищився) – 1,1 раза, у Казахстані – 1,5 раза, в Україні – 1,4 раза, у Білорусії – 1,5 раза, у Росії – 1,7 раза.

Після 1970 року, коли було зафіксовано найменший рівень народжуваності за післявоєнний період (19,6 %), намітилася тенденція до його зростання. Як відомо, загальний коефіцієнт народжуваності в значній мірі

залежить від вікової структури населення, тому різке зниження народжуваності наприкінці 1960-х – на початку 1970-х років можна пояснити тим, що в шлюбний і дітородний період вступало нечисленне покоління 1940-х років, що й визначило кількісно їх потомство. У 1970-х роках шлюб брали післявоєнні покоління, більш численні, ніж їхні попередники, що сприяло підвищенню народжуваності. До початку 1990-х років рівень народжуваності в республіці знову почав спадати, бо в дітородний період вступило покоління кінця

1960-х років (у той час зафіксовано найнижчий за післявоєнний період рівень народжуваності).

До 1989 року, при загальному зниженні рівня народжуваності в Молдавії, за попередні тридцять років коефіцієнт народжуваності в росіян знизився в 1,6 раза – з 21,3 % до 13,1 %, що було найнижчим показником серед національностей республіки. Наступне зниження народжуваності в росіян – у 1,8 раза – відбулося набагато швидше – усього за п'ятнадцять пострадянських років: коефіцієнт народжуваності на 2004 рік знизився до 7,3 % (табл. 3).

Таблиця 3

Етнічна диференціація коефіцієнта народжуваності в Молдавії (%)

Етноси	1959 рік	1970 рік	1979 рік	1989 рік	2004 рік
молдавани	35,2	20,8	21,3	20,9	12,0
українці	26,8	17,8	17,4	15,7	8,1
росіяни	21,3	15,4	14,6	13,1	7,3
гагаузи	45,0	21,1	23,8	22,3	11,2
болгари	29,3	17,9	21,6	17,3	9,3
У цілому по Молдові	31,5	19,4	20,3	18,9	11,3

Складено за: Бакурский С. В. Социально-экономические проблемы демографического развития Молдавской ССР. – Кишинев, 1984. – С. 3; Перепись населения Республики Молдова 2004 г. Статистический сборник. – Кишинев, 2006. – Т. 1. – С. 300; Материалы текущего архива Госкомстата МССР и Национального Бюро статистики Республики Молдова.

Міграція

Молдавія була тим регіоном Радянського Союзу, який відрізнявся стійким міграційним приростом населення, що було пов'язано зі сприятливими природно-кліматичними умовами, традиційно доброзичливими міжетнічними відносинами і потребою народного господарства у кваліфікованих кадрах – у робітниках та спеціалістах. Із середини 1970-х років у республіці намітився незначний міграційний відтік населення.

У цей час, разом з Казахстаном, Грузією та Україною, Молдавія належала до тих країн СНД, населення яких за останні п'ятнадцять років зазнало найбільших утрат. В Україні й Молдавії це відбулося внаслідок поєднання негативного природного приросту зі значним міграційним відтоком. При цьому інтенсивність міграційного обігу (чисельність прибулих і вибулих щодо населення) у Молдавії склала 15,6 %, що ставить її на третє місце (після Казахстану й Киргизії) за показником «напруженості» міграційного життя країни.

Матеріали багаторічних «вимірів» міграційної активності російського населення, проведених нами в Молдавії, дають можливість простежити за динамікою показників потенційної міграції населення впродовж п'ятнадцяти пострадянських років (1993–2007). Після гострих міжнаціональних конфліктів початкового періоду суверенізації Молдавії, коли рівень потенційної міграції росіян був досить високий, склавши 1993 року 25 % (серед городян, у Кишиневі – 29 %), кожен четвертий росіянин – міський житель Правобережної Молдови – мав намір у перспекти-

ві виїхати, проте до кінця 1990-х років рівень потенційної міграції стабілізувався на межі 10–11 %. Безсумнівно, на формування щодо рішення про міграцію минулі роки мали вплив. По-перше, більшість росіян, тих, хто бажав виїхати, уже залишила республіку; по-друге, чужий невдалий досвід міграції змушував замислитися про доцільність такого кроку, змушував більш виважено оцінити переваги і втрати від переїзду; по-третє, час після розпаду СРСР дав деяким росіянам можливість певним чином пристосуватися до нових умов існування; по-четверте, ситуація, багато в чому зумовлена економічними труднощами в країні, відтиснула міжнаціональні конфлікти на другий план, змусила частину росіян змінити свої попередні наміри і т. ін. Але на початку XXI ст. рівень потенційної міграції росіян знову почав зростати, хоча причини цього лежать уже не в етнополітичній, а в економічній площині. Це підтверджено і значним рівнем потенційної міграції молдаван – титульного етносу республіки.

За даними останнього етносоціологічного дослідження 2007 року, проведеного нами серед городян Молдавії, усі ті самі 20 % росіян висловили бажання поїхати, але частка тих, хто вагається в прийнятті міграційного рішення значно скоротилася на користь тих, хто не планує нікуди їхати (56 %). Мабуть, на ці показники значно впливає вікова структура російського населення із значною часткою людей похилого віку, для яких рішення про міграцію вже важко реалізувати. У молдаван частка потенційних мігрантів лише дещо нижча – 18 % (табл. 4).

Таблиця 4

Потенційна міграція (%)

Орієнтація на від'їзд	2003 рік		2007 рік	
	росіяни	молдаване	росіяни	молдаване
так, збираються поїхати	20	12	20	18
ні	34	48	56	60
важко сказати, поки немає остаточного рішення	43	37	24	22
немає відповіді	3	3	0	0
Загалом	100	100	100	100

Напрямки можливої міграції росіян і молдаван істотно різняться і змінюються в часі. Так, за даними дослідження 2003 року, майже 70 % росіян – потенційних мігрантів – були орієнтовані на Росію, 13 % – на країни далекого зарубіжжя. Більшість (46 %) молдаван – потенційних мігрантів – були орієнтовані на переїзд до далекого зарубіжжя, на Росію було націлено 29 % молдаван. У 2007 році картина спрямованості потенційних міграційних потоків дещо змінилася: у молдаван, за умови збереження домінуючої орієнтації на країни далекого зарубіжжя, помітно знизився інтерес щодо переїзду в Росію. Те саме можна проєктувати і на росіян: потенційних мігрантів, орієнтованих на переїзд до Росії, стало менше, водночас більшої популярності набув міграційний вектор, спрямований на далеке зарубіжжя.

Які ж основні причини міграції? Якщо на початку 1990-х років переважали етнічно забарвлені міграційні мотиви, пов'язані із законами, що обмежували права національних меншин, зі звуженням сфери використання російської мови, зокрема, і в освітніх цілях, то в кінці 1990-х років у структурі мотивів потенційної міграції превалювала економічна складова. Незважаючи на економічну домінанту, у мотивації потенційної міграції росіян певне місце все ще займали причини, пов'язані з етнічністю: це неможливість отримати бажану освіту російською мовою і певна напруженість у міжнаціональних відносинах. Дослідження, проведене в Молдові 2007 року, засвідчило майже аналогічні результати міграційної мотивації 2003 року.

Трудова міграція

У чисельності постійного населення Молдавії, що становить 3 383 332 особи, було враховано і тимчасово відсутнє населення, яке виїхало за межі країни і складало на момент перепису 273 056 осіб, або 8,1 %.

У наш час політична й соціально-економічна ситуація стрімко змінюється, у людей розширюються межі вибору, і мігранти, не орієнтовані на еміграцію, на зміну постійного місця проживання, часто обмежуються лише тимчасовим виїздом із країни. За матеріалами етносоціологічного опитування, проведеного Центром міжетнічних досліджень Інституту етнології і антропології РАН та Інститутом культурної спадщини АН Республіки Молдова в 2007 році в містах Молдавії, майже половина від опитаних росіян (47 %) хотіла б

виїхати з держави на заробітки або вже працює за кордоном, частина з них (26 %) орієнтована на те, щоб через певний час повернутися, а майже кожен п'ятий опитаний хотів би влаштуватися за кордоном на постійне проживання і не має бажання повертатися в Молдавію. Спрямованість потенційної міжнародної трудової міграції російського населення показала, що найпривабливішою країною, безумовно, є Росія, до якої хотів би поїхати кожен другий потенційний мігрант з усіх, які висловили намір вирушити на заробітки.

Міжнаціональні шлюби

Окрім міграції з республіки і природної втрати, ще одним чинником, який впливає на чисельність росіян, у цьому разі більш опосередковано, є асиміляційні тенденції, зокрема міжнаціональні шлюби.

Упродовж тридцяти років у республіці послідовно знижувалася частка національно-змішаних шлюбів – з 32 % у 1970 році до 22 % у 2003 році (щодо загальної кількості шлюбів, укладених за рік). Це зниження було детерміноване зменшенням частки міжнаціональних шлюбів у найбільш численній титульній нації – молдаван: з 15 % у 1970 році до 10 % у 2003 році. Для росіян, як і для інших, більш численних, національностей Молдавії (українці, болгары й ін.) характерна протилежна тенденція – збільшення частки міжнаціональних шлюбів. У російського населення ці процеси проходили найстрімкіше: якщо 1970 року кожен другий шлюб, укладений росіянами, національно-змішаний, що й так було надзвичайно високим показником і свідчило про прорив ендогамії, то 2003 року вже кожен три шлюби із чотирьох – міжетнічні.

Підсумовуючи, констатуємо, що в усіх нетитульних народів радянської Молдавії серед усіх міжетнічних шлюбів, укладених у 1970 році, переважали шлюби з молдаванами, як найбільш численним етносом республіки.

Через тридцять років, на початку ХХІ ст., етнічна картина шлюбів у Молдавії істотно змінилася. У титульного етносу, а також у гагаузів чітко намітилася тенденція до збільшення частки моноетнічності шлюбів, у росіян та інших національностей Молдавії – до значного зростання частки міжетнічних шлюбів. Загальною тенденцією для всіх національностей Молдавії було зниження частки шлюбів, укладених з росіянами.

Потужні зміни, що відбуваються в динаміці і структурі шлюбності в різних національностей Молдавії, детер-

міновані загальним підвищенням моноетнічності населення республіки, яка зумовлена цілою низкою чинників, серед яких найбільш значущими є зниження народжуваності, що набирає більш швидкого темпу в російського, українського і болгарського населення, безповоротні з кінця 1980-х років міграції російського й іншого слов'янського (українці, білоруси) населення за межі Молдавії, а також проведена в республіці етноорієнтована політика з пріоритетом прав титульної нації.

Перший чинник – зниження народжуваності в російського, українського й болгарського населення, що відбувається протягом десятків років, такими темпами, які перевершують ці процеси в молдаван і гагаузів, та другий чинник – міграція російського й іншого слов'янського населення за межі Молдавії – призвели до зниження частки молоді вищезгаданих національностей в населенні і, як наслідок, до звуження однонаціонального ринку шлюбних партнерів у слов'янського населення загалом, бо саме така міжнаціональна шлюбність слов'янських народів складала істотну частку в загальній міжетнічній шлюбності республіки. Нарешті, третій чинник – політика етноцентризму, прагнення до створення моноетнічної держави, коли «вигідно» бути представником титульної національності держави. Це не могло не привести до певного збільшення числа шлюбів нетитульного населення республіки з молдаванами, коли альтернативою міграції з країни виступає стратегія на асиміляцію, якщо не для самих шлюбних партнерів, то для їхніх дітей.

У період з 1959 по 1989 роки у всіх найбільших етнічних групах Молдавії спостережено неухильне зростання частки нащадків від національно-змішаних шлюбів серед дітей, народжених жінками тієї чи іншої національності. Однак, при загальній тенденції до зростання, ця частка значно варіювала: мінімальною вона була в молдаван (3–12 %), максимальною – у росіян (від 45 % до 60 %).

За роки існування Молдавії як незалежної держави ці процеси зазнали певних змін. Майже у всіх великих етнічних групах відбулося зниження даного показника на 3–10 %. Виняток становили українці, в яких спостерігалася стабілізація цього індикатора, а також росіяни. В останніх частка дітей, народжених від батька іншої національності, значно зросла: з 60 % у 1989 році до 71 % в 1997 році. Таким чином, кожні сім з десяти немовлят, народжених російськими жінками Молдавії, наприкінці 1990-х років мали неросійського батька. Ці процеси могли бути зумовлені здебільшого відтоком з Молдавії російського населення (переважно молоді вікової групи), що звувив можливість вибору шлюбних партнерів серед «своїх», а також значною популярністю в росіян змішаних шлюбів. Найбільш «небезпечним», з погляду збереження російського етносу в республіці, є зростання частоти шлюбів російських

жінок з молдаванами, бо це потужний канал етнокультурного впливу титульної національності, здатний призвести у сформованих етнополітичних умовах до швидких асиміляційних процесів російського населення.

Вибір національності для дитини, народженої в змішаному шлюбі

За результатами етносоціологічних досліджень у Молдавії, на початку 2000-х років лише в шлюбах росіян з українцями для дитини частіше (удвічі) обирали російську національність. У всіх інших випадках (російсько-молдавські, російсько-гагаузські, російсько-болгарські шлюби) перевагу віддавали неросійській національності, яку обирали в 1,5–2 рази частіше, ніж російську.

Приймаючи рішення про національність для дитини, батьки зважають на такі чинники, як «престижність» тієї чи іншої національності; «вигода» від належності до тієї чи іншої етнічної групи в даних умовах і в даний час; бажання, щоби дитина продовжила етнічну лінію батька тощо. Серед опитаних наприкінці 1990-х років російських молодих людей лише близько 4 % відповіли, що хотіли би бачити своїх дітей росіянами і тільки 17 % воліли б, щоб їхні діти вирости людьми, які володіють російською мовою та обізнані в російській культурі. У дослідженні 2007 року, проведеному серед міського населення Молдавії, отримано подібні результати: лише 8 % опитаних росіян хотіли би бачити своїх дітей росіянами, 12 % висловили бажання, аби їхні діти добре знали на російській мові й культурі.

Таким чином, кажучи про демографічні «ризики» для росіян Молдавії, слід визнати їх високими, а демографічні перспективи російської діаспори – невтішними: майже подвійне скорочення чисельності російського населення впродовж пострадянського періоду, посилення різкого зниження рівня народжуваності, депопуляція, масштабні міграції з країни молодих працездатних людей, високий рівень потенційної міграції, катастрофічне старіння російського населення. Демографічна поведінка росіян, які живуть у незалежній Республіці Молдова, істотно відрізняється від їх поведінки в умовах колишньої радянської республіки Молдавії. По-перше, значно зросла міжетнічна шлюбність у росіян, головним чином, за рахунок підвищення частки їх шлюбів із представниками титульної національності – молдаванами. По-друге, у російської молоді, яка перебуває в змішаних шлюбах, спостережено прагнення до вибору для своїх дітей неросійської національності, що засвідчує наявність установки на природну асиміляцію в значній частині росіян. Це показник того, що і міжнаціональні шлюби в умовах нинішньої Молдавії будуть сприяти зниженню чисельності російської діаспори в країні.

Примітки

¹ ПМР – Придністровська Молдавська Республіка.